

„Pirmiausia, reikia kalbėti apie faktus. Iš mano reportažų nėra aišku, ką aš palaikau, nes jie nėra apie mane. Reikia stengtis parodyti abi puses – jei ta kita pusė yra rodytina. Karo Ukrainoje atveju, V. Putinas ir Rusija skleidžia daug dezinformacijos, todėl jų pozicijos rodyti nereikia, kai žinai, kad ji paremta melu“, – teigia Howardo universiteto (JAV) docentė, buvusi CNN vykdomoji prodiuserė, žurnalistikos ekspertė Jennifer Thomas, kuri Vytauto Didžiojo universitete (VDU) skaitė paskaitą apie žurnalistikos svarbą dezinformacijos eroje.

Pasitelkdama savo daugiau nei 25 metų žurnalistinio darbo patirtį, J. Thomas paskaitoje aptarė įvairius iššūkius žurnalistikoje, pirmiausia – smarkiai sumažėjusį visuomenės pasitikėjimą žiniasklaida ir išplitusį „melagienų“ reiškinių. Jos teigimu, daug žmonių šiandien nemato žurnalistų darbo kaip sąžiningo.

„Mane tai šokiruoja, kyla mintys, kad kažką darome ne taip. Mano nuomone, taip yra dėl painiavos, kurią sukelia didžiulis informacijos kiekis: mes nežinome, kuo pasitikėti, kas yra tikra. Jungtinėse Valstijose tai lemia žinių ir nuomonių supainiojimas. Atsirado daugybė laidų, paremtų nuomonės išsakymu, nes tai populiari, tai uždirba pinigus. Žmonės išsako savo požiūrį, kas jų nuomone teisinga ar ne. Tačiau tokios laidos skiria didesnę dėmesį asmenybėms, o ne svarbiems klausimams“, – pasakoja docentė, pripažindama, jog per 20 metų nuo tada, kai ji pradėjo dirbti CNN, daug kas pasikeitė, ir nebūtinai į gera.

Pasitikėjimą žiniasklaida suardė ir D. Trumpas

Kalbėdama apie šiandien itin išpopuliarėjusią pilietinę žurnalistiką, Jennifer Thomas priminė, jog būtent to dėka – šešiolikmetės telefonu nufilmuoto vaizdo įrašo – visuomenė sužinojo apie George Floyd nužudymą, dėl kurio prasidėjo protestų banga. Kita vertus, piliečių pranešimai gali tapti ir dezinformacijos platforma, kai jų skleidžiama informacija yra klaidinga, tačiau žmonės to nepatikrina ir skuba dalintis, sukeldami domino efektą. Internetu vis dar nėra realių būdų suvaldyti melagingų pranešimų sklaidos.

Viešnios teigimu, didelį vaidmenį dezinformacijos išplitimui ir pasitikėjimo žiniasklaida mažėjimui turėjo buvęs JAV prezidentas Donaldas Trumpas, kuriam šiuo metu iškeltos keturios baudžiamosios bylos, tarp jų – už bandymą panaikinti teisėtus rinkimų rezultatus.

„Jis kritikavo žiniasklaidą kiekviena proga. Kas nutinka, kai laisvojo pasaulio lyderis sako, kad viskas, ką mes darome, yra netikra? Tai suardo pasitikėjimą. Pavojinga, kai valstybės vadovas puola žiniasklaidą. Mes saugome demokratiją, mes nesame autokratinė šalis. Kas nutinka, kai netenkame žiniasklaidos, kurios dėka žmonės atsakytų už savo veiksmus?“, – retoriškai klausė Jennifer Thomas.

Kita vertus, buvusi CNN prodiuserė priminė, jog santykiai tarp JAV prezidento ir žiniasklaidos niekada nebuvo šilti. „Net ir B. Obamos atveju, nors jį daug kas mėgo, tačiau visumoje jo ryšiai su spauda buvo atšiaurūs. Mes esame tam, kad užduotume sunkius, nepatogius klausimus. Tačiau niekada nebuvo nepagarbos žiniasklaidai arba jos išvadinimo melaginga – iki Donaldo Trumpo. Su jo atėjimu prasidėjo dezinformacijos era“, – tikino docentė, kurios teigimu, šiandien globaliu mastu daugiausiai dezinformacijos skleidžia dvi valstybės – Rusija ir Kinija.

Svarbu tikrinti informaciją ir būti skeptiškais

Ekspertė universitete taip pat pasidalino patarimais, kaip padėti žurnalistikai išlikti dezinformacijos eroje – pavyzdžiui, atidžiau tikrinti informaciją, atpažinti „melagienas“, dalyvauti įvairiuose mokymuose, palaikyti žurnalistus remiančias organizacijas.

„Pažiūrėkite į šaltinį – iš kur ateina ši informacija? Taip pat – į interneto nuorodos adresą, į teksto autorių, į tinklalapio „Apie“ skiltį. Būkite skeptiški. Nieko blogo abejoti informacija, kurią matote – to dėka galite tapti sumanesniais vartotojais“, – VDU studentams, būsimiems žurnalistams patarė J. Thomas.

„Galiausiai – susitelkite ties faktais ir klausimais, kurie aktualūs jūsų bendruomenei. Žurnalistai – sumanūs, išprusę istorijų pasakotojai. Visos naujienos yra vietinės. Nesvarbu, kokia tema, visada turi būti vietinis aspektas. Pasakokite istorijas, kurios paveikia bendruomenes, paaiškinkite, kaip – pavyzdžiui, koronavirusas, nedarbas, sveikatos apsauga, ekonomika ir t. t. Kai nueinate į spaudos konferenciją, išklauskite ir paaiškinkite, kodėl tai svarbu, kaip tai paveikia žmogaus kasdienybę“, – pažymėjo Howardo universiteto docentė.

Rugsėjo 11-oji - traumuojanti patirtis

Prisimindama savo darbą CNN, viešnia teigė, jog jai itin patiko ši patirtis, netrūko įsimintinų įvykių, kuriuos teko nušviesti – nuo olimpinių žaidynių ir prezidento rinkimų iki Rugsėjo 11-osios.

„Rugsėjo 11-ąją aš buvau 9 val. laidos prodiuserė, tad viskas įvyko kaip tik tada, kai mano laida turėjo išeiti į eterį. Tai buvo labai traumuojanti patirtis, dešimt metų aš negalėjau nė kalbėti apie Rugsėjo 11-ąją. Teko viską stebėti prie valdymo pulto, kai viskas vyko realiu laiku, ir spręsti, ką galime pranešti. Tai buvo dar vienas atvejis, kai informacija ateina, o mes nežinome, kas tiesa, o kas ne. Kartais reikia sustoti ir patikrinti faktus“, – teigė J. Thomas, papildydama, jog CNN turi atskirą skyrių, skirtą faktų ir šaltinių patikrinimui.

Jennifer Thomas prodiusavimu susidomėjo pirmiausia dėl to, kad tai itin atsakingas, didelę galią suteikiantis darbas – televizijos prodiuseris priima sprendimus, kurie paveikia visą laidą, sprendžia, kokie reportažai bus rodomi, kas juos rengia ir t. t. Tuo pačiu ji akcentuoja, kad tiek tarp prodiuserių, tiek žiniasklaidoje apskritai reikalinga įvairovė. J. Thomas prisimena, kad pradėdama žurnalistės karjerą ji buvo jauniausia ir vienintelė juodaodė prodiuserė, o po 20 metų dirbdama CNN ji buvo vienintelė juodaodė vietinių žinių vykdomoji prodiuserė, tad padėtis vis dar nėra gera.

Žurnalisto užduotis - surasti ypatingas istorijas

Howardo universiteto docentė tikina, jog žurnalistams reikia daugiau, nei tik atsakyti į keturis „K“ (kas, kur, kada, kodėl), bet ir surasti išties ypatingas, žmogiškas istorijas. Pavyzdžiui, jai teko daryti reportažą apie Oklahomoje vykusio teroro išpuolio metines, kalbinti po jo žmones gelbėjusį ugniagesį, anūkų netekusią senelę.

„Kai dirbau vietinėje TV naujienų redakcijoje, mums paskambino juodaodė moteris ir papasakojo, kad jos sklypą, kur palaidotos jos giminės, bandoma užpilti cementu ir padaryti automobilių stovėjimo aikštelę, pradėti verslą. Praleidau kelis mėnesius tirdama šią istoriją, mane tai labai paveikė. Nuvykome ten, į Šiaurės Karoliną, pasikalbėjome su ta moterimi ir ji parodė, kur palaidota jos šeima, buvusi vergijoje. Mūsų reportažo dėka pavyko sustabdyti tas verslo pastangas“, – vieną iš jai brangiausių reportažų prisiminė J. Thomas.

Paklausta apie šiandien vis didėjančią dirbtinio intelekto vaidmenį, žurnalistikos ekspertė teigė, jog jis gali būti naudingas, pavyzdžiui, medicinoje ir kituose moksluose, ieškant vaistų nuo vėžio ar aptinkant auglius gerokai anksčiau nei įprastais būdais. Tačiau žurnalistikoje DI negali pakeisti žmogaus. „Negalima išimti žmogiškojo elemento. Tai būtų tarsi filmas apie kompiuterį, kuris tampa žmogumi. Žmogiškos empatijos išmokyti neįmanoma“, – sakė docentė.

Jennifer Thomas Vytauto Didžiojo universitete skaitė paskaitą „When Facts Are Not Enough: How To Sustain Journalism In An Era of Disinformation“ („Kai faktų negana: kaip palaikyti žurnalistiką dezinformacijos eroje“). Ji taip pat dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus universiteto surengtame kasmetiniame tarptautiniame akademiname Romo Sakadolskio žurnalistikos forume. Vizitas/paskaita buvo surengta bendradarbiaujant su JAV ambasada Lietuvoje.

Apie Jennifer Thomas

Jennifer Thomas dirbo prodiuserė televizijos kanale CNN ir prisidėjo prie svarbių įvykių

nušvietimo – Rugsėjo 11-osios išpuolių, uragano Katrina, JAV politinių partijų suvažiavimų ir rinkimų, olimpinių žaidynių ir kt. Ji yra prodiusavusi laidas televizijos kanalams NBC ir ABC, taip pat – dienraščiui „The New York Times“ priklausantiems TV kanalams. Ji yra dirbusi reportere, pokalbių šou ir radijo laidų vedėja. Per ketvirtį amžiaus darbo žurnalistikoje, J. Thomas pelnė daug įvairių apdovanojimų, tarp jų – George Foster Peabody apdovanojimą, Nacionalinės televizijos menų ir mokslų akademijos įvertinimą ir kt.

Šiuo metu J. Thomas yra Howardo universiteto (JAV) Žiniasklaidos, žurnalistikos ir filmų katedros Žurnalistikos padalinio koordinatorė, docentė. 2019 m. ji buvo išrinkta Scripps Howard fondo Metų dėstytoja. Tarp jos dabartinių ir buvusių studentų – „Emmy“, „Hearst“ ir Nacionalinės juodaodžių žurnalistų asociacijos apdovanojimo laimėtojai. J. Thomas taip pat yra įmonės „MediaReadyConsulting“, teikiančios konsultavimo ir ryšių su žiniasklaida paslaugas, įkūrėja.

Tarp J. Thomas mokslinių interesų – šiuolaikinės žurnalistinės praktikos ir žurnalistikos pedagogika, perėjimas nuo profesionalios veiklos prie profesūros, moterų, įvaizdžių ir medijų kompleksiskumas. Savo tyrimus mokslininkė yra pristačiusi Namibijoje, Nigerijoje, Pietų Afrikos Respublikoje ir kt. šalyse. 2020 m. Jennifer Thomas tapo viena iš šešių prestižinės „Fulbright“ mokslininkų stipendijos laureačių. Dalyvaudama programoje ji tyrinėja žiniasklaidos ir žurnalistikos laisvę, „melagienų“ reiškinį ir reportažų etikos bei orumo klausimus.

